

були скоморохи: Михайло Грушевський і його невизначене сприймання скоморохів". Широту зацікавлень Л. Онишкевич, як і осмисленого нею матеріалу, засвідчує низка статей-розділів книжки, серед яких хочеться назвати, зокрема, "Бабусин дім Юджинії Дженсен в Нью-Йорку: американська п'єса про українку".

У книжці "Текст і гра..." наявне, як бачимо, поєднання різних, сказати б, ракурсів погляду. Не випадково навіть на обкладинку винесено слова авторки:

"...Дивлюся на драму як на літературний жанр і літературний текст... [і на] друге життя драми... гру в театрі, де деякі літературні твори знайшли свій сценічний вислів... Дивлюся на письменників України і діаспори, театри України і діаспори – як на одну цілісність".

Сумлінна й щедра праця Лариси Залеської-Онишкевич – підтвердження й водночас фактор посилення єдності науки України "материкової" та України, волею долі "розсипаної" світами.

*Лариса Мороз
м. Київ*

Отримано 19 квітня 2011 р.

ОСМИСЛЕННЯ СТАТУСУ НОВЕЛИ У СТРУКТУРІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Бровко О. О. Новела в структурі української прози: модифікації та функції: Монографія. – Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2011. – 400 с.

Монографія Олени Бровко присвячена висвітленню проблеми статусу "текст у тексті" у філософському та теоретико-літературному дискурсі, теоретичним узагальненням проблем новелістики, окресленню функціонування вставної новели у вітчизняній літературі. В історії українського письменства експерименти в галузі творення нових форм спрямували розвиток ускладнених художніх структур, аналіз яких постає актуальною літературознавчою проблемою.

Теоретико-літературні роздуми над питаннями новелістичної складової в жанровому контексті та як композиційного прийому проектуються впродовж останніх років передусім на тексти зарубіжного письменства. За умов, здавалося б, широкого висвітлення специфіки позасюжетних елементів композиції художнього твору, поширений у мистецькій практиці прийом вставної новели тривалий час залишався поза увагою дослідників. Логічно вмотивованими та продуктивними є виокремлення О. Бровко домінуючих ознак новелістичного конструкта як предмета наукової рецепції та як засобу дослідження української прози. Свіжість ракурсу сприйняття художнього матеріалу й наукова новизна рецензованої монографії не викликають сумнівів. Авторка звернулася до дослідження вставної новели у структурі

художнього твору, обравши, на перший погляд, канонічний, проте позначений різночитаннями предмет дослідження, що вимагає знання засадничих питань наратології, семіотики, теорії інтертекстуальності, залучення досвіду міждисциплінарних студій.

Перший розділ монографії – "Вставна новела: питання теорії та історії" – репрезентує стан дослідження проблеми, розкриває питання кореляції понять "жанр" і "літературний прийом" у теоретичній конструкції формалізму, окреслює телеологічні аспекти новелістичної композиції. У ньому визначено способи введення вставних новел в основну оповідь і типологічні модифікації вставних історій. Продуктивним є застосування порівняльно-типологічного та генетико-контактного аспектів, які дозволили сформулювати загальні

принципи побудови теоретичної моделі новелістичного конструкта.

Дослідниця звернулася до теоретичної бази жанрології, вмотивовано зупинилася на питаннях композиційного аналізу в працях М. Бахтіна, Б. Томашевського, Б. Ейхенбаума, М. Петровського, Б. Успенського, І. Денисюка, В. Фащенко та інших учених. У цілому ж необхідно завважити високу методологічну культуру авторки монографії, здатність розв'язувати складні теоретико-літературні проблеми.

У дослідженні проаналізовано потужний корпус текстів, репрезентований творами українських письменників різних мистецьких генерацій. О. Бровко визначає змістовну, структуротвірну, художню роль вставних новел у творчій практиці представників різних естетичних парадигм. Зокрема, у другому розділі “Новела як структуротвірний чинник української прози XVIII – XX ст.” матеріалом для наукових пошуків послуговували окремі вставні новели в літописній традиції, “Убогий Жайворонок” Г. Сковороди, “Мертві душі” М. Гоголя, російські повісті Т. Шевченка, твори “Про злодія у селі Гаківниці”, “Орися”, “Огнений змії” П. Куліша, “Заклятий скарб” М. Старицького. Тенденції розвитку української прози межі XIX – XX ст. представлені творами І. Франка “Не спитавши броду”, “Сойчине крило”, М. Коцюбинського “Під мінаретами”, Н. Королевої “Quid est Veritas?”, В. Винниченка “Історія Якимового будинку” та ін.

Особливо слід відзначити параграфи “Ревізія тексту про текст в українському експериментальному романі”, “Новелі-казка як інкорпорований текст у прозі 20–30-х років XX ст.”, “Трансгресивний вимір новелістичних сюжетних схем”, які вирізняються оригінальністю контекстуальних вимірів у потрактуванні вставних новел у творах В. Ярошенка “Гробовище”, Д. Бузька “Голяндія”, Я. Качури “Ольга”, О. Досвітнього “Кварцит”, Г. Шкурупія “Двері в день”, Б. Тенети “Гармонія і свинишник”, І. Ле “Історія радості”, Ю. Шпола “Золоті лисенята”, М. Могилянського “Честь” та ін.

Третій розділ присвячено дослідженню

новели як інтертексту літературного порубіжжя XX–XXI ст. Викликають особливий інтерес, спонукають до роздумів і дискусій, а водночас окреслюють напрямки подальших досліджень ідеї, висловлені в параграфах “Сучасний новелістичний конструкт крізь призму культурних парадигм”, “Літературні фрактали в смислому просторі постмодернізму”, “Текст-колаж як вияв монтажної композиції”, де теоретичні узагальнення здійснено на матеріалі творів не лише української (Б. Бойчук, М. Гримич, В. Єшкілев, О. Гуцуляк, Ю. Іздрик, Г. Пагутяк, Т. Малярчук та ін.), а й зарубіжної літератури (М. Павич, О. Памук, Д. Кіш, Б. Карасу, А. Бітов, Т. Толстая, О. Сивун та ін.).

Складність вирішення проблеми взаємодії романної та новелістичної форм зумовила залучення широкого масиву творів А. Любченка (“Вертеп”), Г. Михайличенка (“Блакитний роман”), Ю. Яновського (“Вершники”, “Чотири шаблі”), О. Гончара (“Тронка”), І. Чендея (“Скрип колиски”), М. Вайно (“Теплий двір, або Рапсодія струнного квартету”), Є. Пашковського (“Вовча зоря”), М. Матіос (“...Майже ніколи не навпаки”), Ю. Іздрика (“Подвійний Леон”) та ін. Окрім того, у четвертому розділі “Епічний контекст новели: варіації жанрово-структурної взаємодії” авторка частково зосереджується на проясненні ролі вставних новел у драматургії та есеїстиці.

Такий підхід дозволив авторці монографії всебічно розкрити специфіку, генезу й еволюцію новели у структурі художнього твору, а також простежити модифікації новелістичних складових на прикладі текстів різних стильових масивів та естетичної значущості (бароко, романтизм, реалізм, модернізм, соціалістичний реалізм, постмодернізм), адже до розгляду залучено як класичні, так і сучасні твори, зокрема й так званої “масової літератури”. Дослідження Олени Бровко заслуговує на увагу всіх, хто цікавиться проблемами вивчення теорії та історії прози і свідчить про кваліфіковане виконання концептуально продуманого задуму, що вирізняється широтою узагальнень і влучністю спостережень.

*Вікторія Дмитренко
м. Луганськ*

Отримано 6 червня 2011 р.